

נחל חלילים

התאמת מסלול: לכל המשפחה

אורך מסלול: כ- 3 קילומטרים

משך מסלול: כ- 3 שעות

דרגת קושי: קל- בינוני

הגעה ממרכז הארץ: נסיעה בכביש ירושלים-תל אביב (מס' 1) לעבר ירושלים. פניה במחלף הראל ימינה ומיד שמאלה מעל הגשר אל מבשרת- ציון. ניסע ישר עד לכיכר, נפנה ימינה, נגיע לכיכר נוספת, נפנה שמאלה (רחוב השלום) וכעבור 200 מטרים נחנה במגרש חניה מצד שמאל, לצד בית-ספר.

מפה: מפת סימון שבילים מס' 9, "מבואות ירושלים".
(מהדורה אחרונה ומעודכנת ביותר הודפסה בשנת 2006)

ציוד מיוחד: פנסים

• המסלול אינו מעגלי, נדרשת הקפצת רכבים לנקודת הסיום.

•

הנחיות להקפצת רכבים: ממחלף הראל נוסעים בכביש מס' 1 לעבר ירושלים. במחלף מוצא תחתית פונים ימינה, לכיוון בית זית ומיד שמאלה, לעבר מבשרת. בצומת הבא פונים שמאלה, עוברים במנהרה מתחת לכביש הראשי ומיד אחריה ממשיכים ימינה, לעבר מבשרת. כעבור 200 מטרים, בראשית העלייה ישנה פניה חדה, משולטת, ימינה. ניתן לחנות בשולי הכביש או להיכנס עם הרכב כמה מטרים ולחנות במקום שאינו חוסם את הדרך.

ממקום החניה ממשיכים רגלית ומקיפים את מגרש הספורט של בית הספר משמאל. חוצים אזור של שפכי בניין וכעבור כמה עשרות מטרים מתחברים אל שביל (סימון שבילים ירוק) הנמשך במורד הערוץ, ימינה. ערוץ נחל חלילים הולך ומתחתר לעבר נחל שורק, המנקז את כל אזור מערב ירושלים אל הים התיכון. כעבור הליכה קצרה מתגלים שרידי חורבות על השלוחה משמאל. שבילי עפר ברורים מוליכים אליה וניתן בקלות לטפס לעברן כדי לראות את השרידים ולהשקיף טוב יותר על הסביבה. מצפון, ממש בסמוך, ניצבים כיום בתיה של שכונת רכס חלילים, השכונה הצפונית ביותר במבשרת. מעברו האחר של הגיא נראים בתיה הפרטיים של שכונה ג', הותיקה יותר. נוכל לראות בבירור כי הנחל כלוא בתוך שטח בנוי. יש לכך השלכות מרחיקות לכת על עולם הצומח והחי שבנחל.

על קו האופק ממזרח ניתן לראות את שכונותיה הצפוניות של ירושלים ומעליהן את פסגת הר הצופים והאוניברסיטה העברית החולשת מפסגתו על צפון ירושלים. ראשיתה של החורבה מימי בית שני (יש בה שרידי

מבנים, מערות קבורה, גתות לדריכת ענבים ובורות מים חצובים בסלע), אולם השרידים הבולטים לעין הם בני המאה ה-19 ואף ראשית המאה ה-20.

בתום הסיור בין החורבות שבים אל הנחל באחד השבילים היורדים אליו וממשיכים, בחזרה אל השביל המסומן ירוק, במקביל לערוץ עצמו. הוא גולש במורד תוך שהוא חוצה טראסות הניצבות אנכיות לקו הערוץ. בחלק מהטראסות עדיין צומחים עצי פרי שהיו בעבר קניינים של יושבי הכפר הערבי קאלוניה שננטש במהלך מלחמת העצמאות: זיתים, אגסים סוריים וגפנים. אם קצת מזל פוגשים כוס, דורס לילה קטן, ניצב על אחת האבנים או מתעופף, מוטרד, ממסתור אחד לאחר. עוד קצת במורד הנחל מגיעים למערות. הגישה אל המערות שנמצאות בגדה הדרומית (הימנית, כשמגיעים מחלקו העליון של הנחל) נוחה ביותר. כדאי לזחול בהן ולהכירן. לשם כך מומלץ להביא פנסים. המערות הן שהקנו לנחל את שמו. צורתן צרה מאורכת ומרובת נקבים. בחורף, קורה שרוח עזה מנשבת דרכן ויוצרת שריקה ויבבה המזכירה נגינת חליל. בקרב ערביי המקום נפוצה אגדה כי במערה חיה מפלצת איומה.

המערות נוצרו בתהליך איטי ביותר המכונה קארסט: המסה (במקרה זה -תת-קרקעית) של הסלע. החומר הממיס הוא חומצה פחמתית; תרכובת של מי גשם עם פחמן דו-חמצני. בקלות שמים לב לכך שהמערות משני עברי הנחל נמצאות במקביל זו לזו ובאותו מפלס. אין זה מקרה; הן וצרו באותו תהליך ובאותו זמן ובעבר היו מחוברות. המערות התת-קרקעיות, שהיו בבטן ההר, נחשפו לאוויר העולם רק כתוצאה מהתחתרותו המאוחרת יחסית של הנחל במקום שסחף את החלל שכיום נפער ביניהן. גם נטיפים וזיפים קשורים לתופעת הקארסט. חדי העין ימצאו במערות אזכורים קטנים לתופעה.

מהמערות ממשיכים הלאה, במורד הנחל. הערוץ נעשה צר, תלול ומוריק יותר. על שרידי הטראסות נטעו עצי אורן הקוברים תחתיהם את הצמחייה הטבעית ואת הגידולים המסורתיים, שעדיין מציצים בפינות רבות. בסמוך לשפך נחל חלילים אל נחל שורק ישנה חורשת ברושים מרשימה. הברושים הקדומים, שבשנים האחרונות הולכים ומתייבשים, הם שהקנו לבקעה את השם המוטעה "עמק הארזים". מיד כשיוצאים מהחורשה גולש השביל וחוצה את ערוצו של נחל שורק (בדרך כלל יבש, למעט בימי גשם בהם עשויה להיות בו זרימה עזה וחצייתו מסוכנת!). כשמגיעים אל דרך עפר לרכב פונים בה ימינה, בעקבות הסימון הירוק (הדרך שמאלה מסומנת בסמ"ש כחול). כעבור 700 מטרים מגיעים אל כביש הגישה הישן למבשרת-ציון, המקום בו הושאר אחד הרכבים.

המסלול עודכן ב- 10.10.2011

על הזכויות שמורות ליותם יעקבסון ©